

դուռն ձեռքով, Սրանցից Որոգէս կամ Հիւրողէս առաջինը ժառանգեց պարթևական գահը, իսկ նրա եղբայր Միհրդատ Գ.ը թագաւորեց Մարաստանում: Գրամները վերայ Որոգէս կոչուում է՝ «Որոգէս արքայից արքայ», իսկ Միհրդատը՝ «մեծ արքայ»: Սրան իւր անգթութեան համար պարթև աւագանին վնասեց Մարաստանից և Որոգէսը մնաց միակ թագաւոր: Միհրդատը փախաւ Լսորիքի կուսակալ Գարինիոսի մօտ, որ նփրատն անցել և Միհրդատին զենքի ուժով իւր գահի վերայ էր ուղում հաստատել, երբ հրաման ստացաւ Պոմպէոսից զանալ եղբայրոս և իւր գահի վերայ բազմեցնել Պոդոմէոս ԺԱ.ին, որին այնտեղից դուրս էին քշել: Գարինիոսը Միհրդատից ազատուելու համար յայտնեց նրան, որ բանակից հեռանալ, իսկ զինուորներին յայտարարեց, որ նա փախել է: Միհրդատը միայնակ փորձեց իւր բաղդը և կարողացաւ գահը խլել Որոգէսից, սակայն այս յաղթութիւնը երկարատեւ չեղաւ, որովհետեւ Որոգէսին օգնեց պարթևաց թագաւոր նախարարութեան նահապետ Սուրէնը, որին անձնատուր եղաւ Միհրդատը: Որոգէսը իւր իսկ աչքի առաջ սպանել տուաւ եղբորը:

Այս դէպքերը երկարել էին մինչև 54 թ., երբ յանկարծ պարթևական հօդի վերայ երևեցաւ առանց որևէ պատճառի, միմիայն աւարի յուսով՝ Կրասոս հռոմայեցի զօրավարը, թեթեւ յաղթութիւնից յետոյ Կրասոսը Ասորիքում ծմբոնեց եւ յաջորդ տարին պատերազմ սկսելով չհետեւեց իւր դաշնակցի՝ հայոց Արտաւազդ Բ. թագաւորի, խորհրդին, որ հրաւիրում էր նորան Հայաստանի վրայով յարձակուիլ պարթևաց տէրութեան վերայ, խոստանալով հռոմայեցի զօրավարին ամեն տեսակ օգնութիւն: Կրասոսը ձմեռոցներից նոր էր դուրս գալիս, երբ պարթև զեսպանները եկան յիշեցնելու նորան իւր անիրաւ վարմունքը, որ առանց հետեւանքի մնաց, Պարթևները ձմեռը պատրաստուել էին, Սուրէն զօրավարը Միջագետքից քշել էր սակաւթիւ հռոմայեցի պահակներին և մեծ հեծեւազօրով դիմում էր Կրասոսի դէմ: Որոգէս թագաւորը արշաւեց Հայաստանի վերայ, որ Արտաւազդին պատժէ հռոմայեցիներին առաջարկած օգնութեան համար, եւ թոյլ չէտայ խոստացած օգնութիւնը հասցնելու: 53 թ. յունիս 6-ին Միջագետքում տեղի ունեցաւ այն մեծ ճակատամարտը, որի մէջ Սուրէնը մեծ յաղթութիւն տարաւ հռոմայեցից վերայ, նոցա զօրքից սպանելով մօտ 20 հազար մարդ, որոնց մէջ և Կրասոսի որդուն, իրեն Կրասոսին, 10 հազար հօդի էլ գերելով: Սուրէնը Կրասոսի գլուխը և ձեռքը

ուղարկեց Հայաստան Որոգէս թագաւորին. յաղթութեան նշանը հասաւ այն ժամանակ, երբ Որոգէս խաղաղութիւն էր հաստատել Արտաւազդի հետ և տնօրէն էր նրա քրոջ հարսանիքը իւր աւագ որդի Բակուրի հետ: Կրասոսին յաղթող Սուրէնի միջակը շատ դառն եղաւ, որովհետեւ Որոգէսը վախենալով նրա մեծ հռչակից, հրամայեց սպանել նրան: Պարթևները չկարողացան իրենց յաղթութիւնից օգուտ քաղել: 52 թ. միայն մի փոքրիկ բանակ ուղարկեցին Լսորիք, որտեղից նրանց հեշտութեամբ յետ վանեց Կասիոսը: Միայն յաջորդ տարին մի մեծ բանակ ուղարկեցին պարթևները արքայորդի թագաւորի և Օդակէս զօրավարի առաջնորդութեամբ դէպի Լսորիք, ուր հռոմայեցիք շատ քիչ գնդեր ունէին և տեղացի ժողովուրդն էլ դժգոհ էր հռոմէական խստութիւնից: Սեպտեմբերին 51 թ. Կասիոսը մի փոքրիկ յաղթութիւն տարաւ պարթևների վերայ, որին զոհ գնաց և Օդակէս, Բակուրը ձմեռեց Լսորիքում: և Միջագետքի սատրապ Օրոնդայատէսը դժգոհ Որոգէսից ապստամբեց և Բակուրին թագաւոր հռչակեց, որից կասկածելով Որոգէսը յետ կանչեց նորան իւր զօրքով Լսորիքից: Եւ յայտնով 50 թ. յուլիս ամսին Լսորիքը մաքրուեցաւ բոլորովն պարթևներից:

(Շարունակելի)

Ն. Բարամանյան.

ՄԱՏԵՆԵԼԻՕՍՈՒԹԻՒՆ.

Die armenischen Handschriften des klostere von Argni (Arghana). Dr. Fr. Müller. — Wien 1896 (Արցնի վանքի հայերէն ձեռագիրները. Գր. Ֆր. Միւլլեր. Վիեննա, 1896). — Յայտնի հայագէտ Փրիդրիխ Միւլլերը ներկայացրել է Վիեննայի Գիտութեանց Ճեմարանին և հրատարակել է այս վերնագրի ներքոյ գերմաներէն թարգմանութեամբ գրքերի այն ցուցակը, որ յառաջ է բերած Հայր Սրուանձտեանի Թորոս Աղբար. Լ. Բ. եր. 383—410: Իւր կողմից նա միայն մի փոքրիկ յառաջարանով տեղեկութիւն է տալիս Արցնի քաղաքի և նորա Բարձրահայեաց ս. Աստուածածին վանքի տեղագրութեան մասին, և հայագետների ուղարկութիւնն է հրաւիրում այդ վանքում պահուած ձեռագիրների կարեւոր (147 հատ) ժողովածուի վերայ. աւելացնում է նաև մի քանի գիտնական ծանօթութիւններ: Արցեօք կոտորածների միջոցին ինչ բաղդի ենթադրուեցան այդ ձեռագիրները, որոնց մէջ եղել են արդարև շատ կարևորները:

